

3301
3302

3303
3304
3305

Myrtle

Unlabeled

965

891.71

Q-58

25
22. III
184

БЕРЕГИТЕ КНИГУ!

ОНА СЛУЖИТ НЕ ОДНОМУ, А МНОГИМ

Возвращайте книгу в
срок, чтобы и другие
могли воспользоваться
ею.

44

1664

Ирина

134

2003

2011

891-714
6-58

ՌՈՒՍ ՆՈՐԱԳՈՅՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Андреев и др

Несомненно
ԼԵՕՆԻԻ ԱՆԻՐԷՆԻԻ

ԱՆՋԳՈՒՇՈՒԹԻՒՆ

Թարգմ. Օլգա Գեևեանի

3999

ԹԻՖԼԻՍ

Արագածիպ «Էսպերանտո»
1911

945

ՍԵՐՈՐՈՒՄ

ՆԱԶԳՈՒԶՈՒԹԻՒՆ

Լէօնիդ Անդրէեւի

Երկու ժամ կար դեռ ևս մինչև զնաց-
քի ճանապարհելը, երբ տէր հայրը ե-
կաւ կայարանը:

Ճանապարհել էր նա տանից, երբ դեռ
նոր էր արեգակը հորիզոնից բարձրացել
և անցել էր նաւերեան վերստ կանեփի,
անտանի և մարդոց տիկնաների միջով, և
բուրում էր հրանից վանեփի, ծաղիկների
և ճանապարհի փոշով: Բայց կայարանում
փչում էր քարէ-ածուխի, իւղի և արևից
տաքացած երկաթի հոտ: Բանուրը, որից
նոյնպէս բուրում էր, ինչպէս և տէրհօրից
քրտնքի և կուտրի հոտ, արագ ծոց կառ-
քը կողքի երկու անիւների վրայ, ուղղեց
նստեալատեղը և քշեց, և տէր-հայրը մնաց
միայնակ իւր տոպրակով, հովանոցով և

1724

41

g

բլիթներով: Բոպէապէս տէրհօրը տըխ-
րութիւն պատեց և նա կանչեց թոյլ բա-
րակ ձայնով:

— Իվան! Այ, Իվան!

Բայց բանւորը հեռու էր և չէր լսում:
Տէրհօրը յանկարծ պատեց մի ինչ որ ու-
րախութիւն, և նրա համար, որ նա մե-
նակ էր մի այդպիսի անձանութ և թարօ-
րինակ տեղում, և նրա համար, որ նա
գնում էր քաղաք, և պարզ անամպ երկն-
քից, որը երկաթէ կտուրի վրայով լայն
և հանգստացուցիչ կապուտին էր տալիս
նրա վրայ: Նախ և առաջ նա պատկա-
ռանքով նստեց նստարանի վրայ, զգալով
հաճութիւն, որ նա գտնւում է այն բարդ,
վերին աստիճանի հետաքրքիր ազդեցու-
թեան տակ, որ կոչւում է գնացք և եր-
կաթուղի: Բայց որովհետև կայարանում
ոչ ոք չը կար, նա համարձակ և զգոյշ
սկսեց ամեն տեղ տնդդել: Մտաւ սեղա-
նատունը, այնտեղ դրած էր երկար սե-
ղան, ծածկւած մարմարեայ մոմլաթով,
որի վրայով սողում էին ճանճերը: Պատ-
կառանքով նայեց հեռագրատունը, այն-
տեղ ևս ոչ ոք չը կար, միայն հեռագրի

մեքենան էր ինչ որ թըխկ-թըխկացնում,
բաց թողնելով երկար, սպիտակ թղթի
ժապաւէնը: Տէրհայրը թափահարեց գլու-
խը, և ասաց՝

— Խորիմաստութիւն!

Կանգնեց կասսայի առաջ, բայց որով-
հետև կասսան փակւած էր, և բացի ի-
րանից ոչ ոք չը կար, գնաց կայարանի
սրահ:

Հաւանեց նա և սրահը: Նա երկար էր,
մաքուր, գործնական, տեղ-տեղ ածած էր
ասֆալտ, ինչպէս որ պատշաճում էր այդ-
պիսի մեծ և լուրջ գործի համար: Եւ
զանազան կողմեր սահում էին նրանից
լպրծուն բեկները, կարծես թէ պահպանե-
լով անթիւ, զդրդող գնացքների հետքե-
րը, և եթէ դէպի մի կողմը գնաս, կը
հասնես աշխարհի մի անիմանալի ծայ-
րին, եթէ միւս կողմը—նոյնպէս կը հա-
նես այդպիսի մի անիմանալի առեղծա-
ծային ծայրին: Այդ միտքը այնպէս վըր-
դովեցրեց տէրհօրը, որ նա քիչ էր մը-
նում վազելու գնար կասսայի մօտ, բայց
դեռ կողպած էր և մարդ անգամ չը կար:
Դեռ վաղ էր:

—Ձարմանալի է! զարմանալի է!—հան-
դիսաւոր, նոյն իսկ խիստ կերպով ասում
էր տէր հայրը և աշխոյժ թափահարում
գլուխը, որով և մագերից, և շորերից
աննկատելի թափւում էր ճանապարհի
նօսր փոշին: Երեւի թէ փոշուց էր, որ
կակղել էր շորերի խշխշոցը, նրա շարժ-
ւածքները անխելի էին, միայն կօշիկնե-
րը իրանց մեծ պայտառած կրունկներով
թրխկացնում էին բարձր, անքաղաքա-
վարութեան չափ բարձր:

Այդ պատճառով սրահից նա իջաւ ճա-
նապարհի վրայ, փափուկ, խշխշող աւա-
զի վրայ,—և տեսաւ շոգեկառքը: Մեծ,
սև, կեղտոտ շոգեկառքը: Կանգնած էր
նա պահեստի ճանապարհի վրայ և, կար-
ծես, քնած էր,—բայց դրա մէջ կար բա-
ցարձակ կեղծութիւն: Իւր ամբողջ ան-
շարժութեամբ և հանգստութեամբ նա ե-
րևում էր այդ տեղերի իսկական իշխողը
մօռայ, երկաթէ հրէշը, ծածկւած լի ու-
ժով և անսահման անզուսպ ձգտումով:

Այդ նա է, եթէ ուզենայ կարող է
թռչել աշխարհի այս, կամ այն կողմը:
Այդ նա է, որ թրբիկ-թրբիկալով, զընդ-

զընդալով, սուլելով անցնում է գիշեր ու
ցերեկ սայթկուն ընկերով, դռում է,
ցրում է մարդկանց, ջարդում է ան-
զգոյշներին, վառում է ամբողջ իւր ճանա-
պարհին կանաչ և կարմիր կրակներ,—
նա անշարժ և կեղտոտ երկաթէ գունտ է,
անհասկանալի հիւսւածք անիւների, խո-
ղովակների և լծակների:

—Ձարմանալի է!—առաց տէրտէրը շեշ-
տելով: Իսկապէս զարմանալի է:

Իսկ գլխավերում կապուտին էր տալիս
լայն անծայր երկինքը և քաշում էր դէ-
պի հեռուն: X

II

Բայց, արդարև, նա քնած էր: Ոչ ծուխ,
ոչ խշխշոց—բոլորովին կարծես մեռած
լինէր: Շոգեկառքի վրայ ոչ ոք չը կար,
կարելի էր լիայոյս կերպով ձեռք մեկնել
և զգուշութեամբ շոյել անիւը: Տէրհայրը
արաւ այդ, բայց նախօրօք մատերն թը-
քով թացացրեց, կարծես վախենալով, որ
ձեռքերը կայրի: Կրկին անգամ թացաց-
րեց:

Յետ նայեց վախեցած — ճանապարհի

վրայով գալիս էր մի գեղջկուհի և նայում էր նրա վրայ: Նա երեսը խոժոռեց և իրան ձևացրեց, իբր թէ միրուքն է ուղղում, հանեց կապոյտ քառակուսի նախշերով թաշկինակը և բաւականին երկար ժամանակ սրբեց երեսը՝ թող գեղջկուհին մտածի, որ նա քրտնած է: Ճիշտ որ քրտնած էր, թաշկինակի վրայ քրտնքից և փոշուց կեղտոտ շերտի հետքեր էր մնացել: Ուարժած գեղջկուհին գնաց, իսկ տէրհայրը սաստիկ ցանկութիւն զգաց մէկին աչքով անելու: Աչքով արաւ ու ծիծաղեց՝ այ թէ տեսնէին ծխականները — տէրտէր է, բայց ինչեր է անում:

Բայց և այստեղ տէրտէրը հասկացաւ, որ այս բոլորը շատ լուրջ բաներ են և ծիծաղելու ոչինչ չը կայ, բայց կարելի է կասսան բաց է մտածեց նա: Ոչ, դեռ ևս կողպած էր և մինչև գնացքի ճանապարհունը մէկ և մի քառորդ ժամ կար: Դանչիճովն անցաւ պահապանը և նայեց տէրհօր վրայ: Տէր—հայրը գլուխ տուաւ նրան, նա ևս բարեկց:

Քաղաքավարի ժողովուրդ են, գիտուն, ոչ թէ մերոնց պէս, — հաւանութեամբ մը-

տածեց տէր հայրը և բոլորովին համարձակ ու յամառ գնաց քնած շոգեկառքի մօտ: Եւ այժմս երեսաց նա տէր հօրը ինչ որ բարի և հանգիստ ձիու նման և ինչպէս ձիուն գործից առաջ սովորաբար ասում են, տէրհայրը խնամաբար ասաց.

— Դէհ, դէհ, հանգստացիր, հանգստացիր: Շուտով եղբայր, նորից պիտի տանես:

Շոգեկառքը մեծահոգի լուծ էր: Եթէ մօտենայ միւս կողմից, այն ժամանակ կայարանը չի երևալ: Տէր հայրը բռնեց շոգեկառքի կուռը, բարձրացաւ, բայց պոկեց: Կարմրեց և գլուխը թափահարեց բաւականին, թափ տալով փոշին և քմծիծաղ տալով տարածութեան մէջ: Մտածեց և դրեց աւազի վրայ հովանոցն ու տոպրակը, կրկին վերցրեց, կրկին դրեց և հաւաքելով փարաջան, զգոյշ բարձրացաւ: Միայն երեք աստիճան էր, բայց տէր հօրը երևում էր, թէ այնքան բարձր է, ինչպէս զանգակատունը:

— Զարմանալի է: Զար—մա—նալի է, — ասաց տէր հայրը խիստ և մտազբաղ տոնով, ինչպիսի տոնով խօսում էր առ-

հասարակ խորհրդաւոր գիտութեան և նրա հրաշագործութիւնների մասին: Եւ զգալով իրան արդէն քիչ, կարծես, գիտնական, անհոգ կերպով ինչ որ շոյեց ձեռքովը: Բայց իսկապէս ոչինչ չէր հասկանում, միայն հաւատում էր՝ մեքենայի բազմաթիւ զանազան մասերը, մէկի դէպի միւսը անհասկանալի միաւորութիւնը, սլաքները, թւանշանները, լծակները — բոլորը խօսում էին մեծ դործողութեան մասին, բարդ և քննասէր մտքի, ինչ որ նշանաւոր և շատ բան խորտացող բանի մասին:

Եւ առանձին հաճոյք էր զգում, որ նա ինքը, մի խուլ անկիւնի տէրտէր, կարծես, համակից էր բոլոր այդ բաներին իւր համբերութեամբ դէպի գիտութիւնը:

— Այո, ահա այս — հունար է: Ահա այս մի բան արժէ: Զարմանալի է ասաց տէրհայրը և խեթ հայեացքով ու արհամարհելով նայեց դէպի իւր տոպրակն ու հովանոցը: Այժմ հովանոցն էլ նրան աննշան թւաց, իսկ երբ նրան զնել էր, նա նրա մասին դասախօսութիւններ էր խօսում: Իհարկէ, ոչնչութիւն է այն բոլորի

դէմ, ինչ որ թափւած է այդտեղ: Նա շարժեց մէկ կռանը — ոչինչ: Շարժեց միւսը — յանկարծ ինչ որ բարձր թշուառ, և շոգեկառքը ինչ որ կասկածելի կերպով կենդանութիւն ստացաւ. Մի ինչ որ տեղ թըշ-թըշում է: Թափահարելով գլուխը, կռացաւ — թըշ-թըշում է: Տէրհայրը սպրտեց և սիրտը սկսեց բարախել՝ թըխկ — թըխկ յանկարծ կը գայ մեքենավարը, ինչ ասել այն ժամանակ նրան: Զգուշութեամբ ինչ որ բան հուպ տւեց և իսկապէս թշթշոց կարեց, բայց շարժեց՝ մէկ-մէկ, մէկ-մէկ: Այս աւելի վատ եղաւ. Անյոյս կերպով նայեց հովանոցի վրայ և քաշեց կոթը, — ինչ որ բան դէպի յետ մղեց նրան, յետոյ դէպի առաջ, վերջապէս երկու լայն բաց ոտքերի վրայ ուղիղ կանգնեցրեց: Հաղիւ ուրախացել էր տէր-հայրը, որ ազատւել է, նայեց, — բայց շուրջը բոլորը լողում էր. Միւսը լողում է, պահապանի տնակը լողում է, յետ նայեց, այնտեղ էլ յետ էին լողում հովանոցն ու տոպրակը.

— Գնում եմ:

III

Դղրդում է, թըրխկ-թըրխկում է, քաշ-քշում է, ծանր-մշշացնում է և թաւալում—իսկական գազան լինի կարծես: Եւ ոչ մի տեղին դպչել չէ կարելի, ամէն ինչ խճճվել է: Ինչ որ բան շուռ տաւ տէրհայրը, շոգեկառքը կատուի նման ցատկեց առաջ և վազեց առաջ այնպէս արագ, որ սաստիկ քամու հոսանքից ականջնեւումը վշտոց սկսեց: Կրկին ինչ որ շուռ տաւ, թէ քաշեց և գլխավերեւ լսվեց վայրենի, ինչ որ սարսափելի շմեկնող սուլոց, թէ վոլոյոց: Գոնէ առաջ գնում էր հանգիստ, իսկ այժմ վոլոյոցը ամբողջ աշխարհքով մէկ լցրեց:

—Տէր—Աստուած...—յառեց տէրհայրը: Բայց այդպէսի պատահմունքների համար աղօթք չը կար.—Տէր—Աստուած.. Տէր—Աստուած... իսկ յետոյ ինչ:

Գլուխը դուրս հանեց—քամին պոկեց գլխարկը և փոշոտ մազերը խառնվեցին գլխի վրայ, թափեցին բերանը, խփում էին աչքերին. Սիրտը վաղուց դադարել էր խփելուց և թէ ինչպէս նա ղեռ կենդանի

էր—տէրհայրը ինքն էլ չէր իմանում:

Երբ որ մազերի քրքրոցից ազատեց— ոչ գլխարկ, ոչ ինչ չը կար: Կար մի ինչ որ անտառ: Գիւտած անտառ, որը անգուռալ յետ էր մղում, ուղիղ անդունդը:

Տէր—Աստուած! — կամուրջ Դր... Ժ... Ահա և կամուրջը չը կայ, ոչինչ չը կայ: Եւ հողը կարծես խորն է ընկել, բայց տէր հայրը և շոգեկառքը թռչում էին դէպի վեր ու վեր—Տէր—Աստուած: Ահա մանչը նախիրի մօտ է—մանչ, —մանչ: Ահա պահապանի տնակը, պահապանը կարմիր դրօշակը ձեռքին թափահարում է, և նրա երեսը սարսափից սպրտնել է—պահապան—պահապան: Եւ զարձեալ ոչինչ, իսկ հողը վերեւին է և թփերն գլխի վրայից են անցնում:

Բոլորովին պարզ է, որ այդ դիտմամբ է, որ այդ չի կարող լինել—թէ չէ՝ հապա ինչ է—բլիթները: Հովանոց և բլիթներ: Բայց հրտեղ են նրանք:

—Իմ բլիթները, բլիթները—փնթիւրն-թում էր տէրհայրը և արտասուքից երեսը ծռւում էր:

Այն բաղաւորութիւն էր, այն արքա-

յութիւնն էր, այն անսահման, անհաւատալի երանութիւնն էր, երբ նա նրանց իւր կոնատալին ունէր: Ինչո՞ւ նա ամեն տեղ պրպտեց, ինչո՞ւ շարժեց, ինչո՞ւ բարձրացաւ: Մի անգամ պուկ եկաւ — ինչ բաղդաւորութիւն էր—պուկ եկաւ:

—Յիմար, անիրաւ, սրտով հայհոյում էր տէրտէրը ինքն իրան միւսնոյն ժամանակ աւելացնում էր— զար — մա — նալի է:

Դըրդում է, թըրխկ-թըրխկում է. Սլաքները ինչպէս գերաններ էին ցցւած դիմացը: Բռնւած երկաթով տանւում է ինչ որ տեղ, սլանում է: Ահա կրկին երկաց, պլպլաց կարմիր դրօշակը, ինչպէս ալաւի լեզու, —նշանակում է վտանգաւոր է, սարսափելի է դիմացը, սարսափելի է: Վերջ:

Եւ տէրհայրը այլ ևս չի տեսնում, չի լսում, չի հասկանում: Անիւնների թըրխկ-թըրխկոցը, զընգ-զընգոցը, մօտից թռչող ծառերը, հրհրոցը, թուլացած մարմնի ճոճւելը, գլխի մէջ դեռ ևս անցնող հատուկտուր մտքերը—բոլորը միախառնւում են մի անդուսպ, ահաբեկու, կատաղի

զգացմունքի թռիչքի: Բոլորը նրա մէջ դատարկւում է, մեռնում է, կարծես թէ քամին է դուրս մղում: Արդե՞ծ գնում է նա ինքն իրեն, թէ շոգեկառքն է տանում—նա չը գիտէ:

Բայց սա արդէն շոգեկառք չէ: Շոգեկառքը նա էր, նա մնաց կայարանում, բայց սա—նրանք են, խուլ, անհնազանդ, և ինչ որ ներքին տեղից դուրս են հըրւում իրանց սարսափելի մերկութեամբը: Նրանց վրայ չեն ազդում ոչ ազօթքները, ոչ անէծքները: Նա անխուսափելիօրէն կատարւում է, տալով աշխարհին այն սարսափելի և տարօրինակ տեսքը, որ պիտին երևում է աշխարհս նրանից հեռացողների հայեացքում:

Մէկ ականթարթում, մի առանձին սաստիկ զարկումից տէր հայրը ուշքի է գալիս և կանչում է մի տարօրինակ անհամապատասխան ձայնով, ինչպէս կանչում են կառապանին:

—Կանգնիր:

Եւ հայհոյում է նոյնպիսի տարօրինակ խօսքերով:

— Դէհ կանգնիր, յիմար: Յիմար: Անասուն, անասուն:

Եւ կրկին արձանանում է, տարւած ահարկու և կատաղի մտքի թռիչքով: Եւ կանգնում է, ճօճելով, շւարած, ջարդւած, նրա գլուխը ուժասպառ դէս-դէն է ընկնում, և գունատւած երեսի վրայի փոշոտ խորշերը — գունատ երեսի վրայ — մթնում են անմիտ, հեզ և խղճալի կերպով՝ կնճիոններ հաճելի ծիծաղի, խաղաղ գուարճութեան, ընտանեկան վշտի հիւանդացած կովի համար.

Դատարկ է, մեռած է և մինչև անգամ, կարծես թէ հանգիստ է — թրխկ-թրխկոցը և զբնգ-զբնգոցը տանող հոսանքի մէջ: Եւ, ինչպէս հեռաւոր ափի մօտ փարոսի խաղաղ կրակը, երբ առաջին միայն սև ալիքներ և փոթորիկն է, — հաղիւ պլպլում է վերջին հեքի մէջ հեռու, քաղցր բլիթների մտածմունքի մէջ:

3301

3302

3303

3304

3305

2013

